

HITKÖZSÉGI SZEMLE

ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK ÉS INTÉZMÉNYEK ÜGYEINEK HAVI KÖZLÖNYE
SZERKESZTI: Dr. WEISZBURG GYULA.

— M E G J E L E N I K M I N D E N H Ó E L S E J É N . —

Egy vallás — két szervezet.

Irta: Dr. W. Gy.

Az egységes, kényszerszervezet szószólói egy jogi elméletet konstruáltak maguknak, mellyel minden alkalommal előhozakodnak annak bizonyítására, hogy csak *egy* szervezet és *egy* autonómia lehetséges. Ez az elmélet, mellyel dr. *Mezey Ferenc Vészi Józsefnek* folyóiratunk múlt számában kifejtett indítványának, hogy t. i. legyen a görög-keletiek módjára két külön szervezetünk, kivihetetlenségét véli bebizonyíthatni, abból indul ki, hogy miután egyek vagyunk a törvény előtt és a receptionális törvény is csak egy zsidó vallást ismer, ennél fogva a zsidóságnak minden tekintetben egységesnek kell maradni és ha az orthodoxok „külön felekezetet“ akarnak képezni, akkor a receptió, talán szerinte még az emancipáció áldásáról is le kell mondaniok.

Nos hát ez az elmélet is csak azzal az erőlködéssel magyarázható, amellyel a közös szervezeten kívüli minden más alakulat lehetetlenségét akarják feltüntetni, különben érthetetlen volna, hogyan lehet ily theoriát hirdetni. Hiszen az 1867: XVII. t.-c. „*az ország izraelita lakosairól*“ az 1895: XLII. t.-c. pedig „*az izraelita vallásról*“ szól, már most akárhány részre is oszljék is ez az izraelita vallás, amíg *izraelita* a lakos vagy a vallás, addig mindig rá is vonatkoznak az illető törvények. Már pedig a legvadabb szeparatista orthodoxok sem tagadják, hogy ők izraeliták és magukat sem nevezik orthodox buddhista vagy orthodox mozlim hitfelekezetnek, hanem orthodox izraelitának, mi jogon állíthatja hát valaki, hogy avval, hogy az „izraelita“ mellé még egy jelzőt tesznek, megszűntek az izraelita fogalom alá tartozni?

De lehetnek olyanok, kik minden elméletet szürkének mondanak és csak tények előtt hajlanak meg, nos azoknak oly példát hozhatunk bizonyítékul, mely az egységes szervezet fanatikusainak említett elméletét örökre összetörni képes. Ezt a példát is a görög-keletiek adják. Az 1790/1: XXVII. t.-c. a görög-keleti lakosoknak megadott minden polgári jogot és magát a vallást, bár nem e szavakat használja,

recepta religionak jelenti ki. A törvény címe: *De graeci ritus non unitis* vagy, a görög ritusu nem egyesültekről, tehát egy egységes görög nem egyesült felekezetről szól, mégis mi történik? Ez az egységes felekezet az idők folyamán nemzetiségi és nyelvi okokból két részre oszlott, amennyiben a román nemzetiségűek az addig egységes, de különösen szerb jellegű felekezetből kiváltak és önálló, a szerbekével egyenjogú metropoliát alkottak, amit az 1869: IX. t.-c. törvénybe iktatott. E törvény 3. §-a kimondja: „Miután e szerint a görög-keleti vallásuaknak egymástól független két egyháztartományra lett elválása az 1848: XX. t.-c. 8. §-ában biztosított önkormányzati joguknak külön leendő gyakorlását teszi szükségessé... a fentnevezett két metropoliának hívei jogosítva vannak egyházi, iskolai és ezekre vonatkozó alapítványi ügyeiket... külön-külön... intézni, rendezni stb.“ És ennek folyományaként úgy a gör. kel. román egyház, mint a gör. kel. szerb egyház külön megalkották, egymástól lényegesen el is térő szervezetüket és mint az egységes gör. kel. *vallás két szervezete* teljesen külön működnek.

De vajjon jutott-e valakinek eszébe azt állítani, hogy miután az 1791: XXVII. t.-c. csak egységes felekezetet ismer, a kivált román egyház hívei elvesztették emancipációjukat és az ő egyházuk nincs törvényesen bevéve?

Az egységes szervezkedést minden áron kieroszakolni akarók fővezérei törekvéseik támogatására afölött is elsíriák könnyeiket, hogy két szervezet létesítésével a zsidó vallás egysége van veszélyeztetve.

De hát a zsidó vallás egysége csak nem függ attól, hogy a miniszter a községek egy részével a Nagykorona-utcán, a másikkal pedig az Eötvös-utcán keresztül fog érintkezni? Hát a róm. kath. vallás egységének árt-e az, hogy az erdélyi róm. kath. egyház másképp van szervezve, mint a magyarországi? Egyáltalában a zsidó vallás egységén csorbát ejt-e az, hogy már a Lajtántul lakó zsidók másképp vannak szervezve, mint a Lajtán inneniek? Valóban majdnem érthetetlen az a fogalomzavar, melyben a közönség leledzik, mikor vallást, felekezetet és szervezetet összevet, mikor pedig egy kis gondolkodás után oly könnyű e fogalmakat egymástól elválasztani. Akkor természetesen a szervezet elveszteni azt a félelmetes és szent színezetet, melyet neki adtak és kibontakozni, annak, ami: egy gyakorlati kérdésnek, miképp lehet a rendet a felekezetben legjobban biztosítani?

Mi tudatában vagyunk annak, hogy négy évtized tévedésének gyökereit egyszerre kitépni a legerősebb kéz sem képes. Tudjuk, hogy azt a temérdek tévhitet, mely a közönségben elterjedt, melyek, foly-

tonos hangoztatásuk folytán majdnem dogmává lettek, mi egy-kettőre nem leszünk képesek a zsidó közélet szervezetéből eliminálni. De amivel a tévhitek eloszlatásához hozzájárulhatunk, amivel az igazság kiderítését előbbrevihetjük, azt türelemmel és kitartással megteesszük és biztosak vagyunk benne, hogy az igazság és békeszeretet győzni fog, minden szemforgatás és minden taktikázás fölött.

Orthodox — neológ.*

— Egy komoly szó a szervezet kérdéséhez. —

Irta : **Pártközl.**

Szinte dogmává csontosodott már az az agyonérvelt állítás, hogy az orthodox-neológ differencia pusztá fikció, melynek sem pszichológiai, sem dogmatikai, sem vallásgyakorlati, sem történelmi alapja nincs.

Ezen állítás bizonyítására úgy a jelen hitközségi életből, mint a történetből merített tényekkel állanak elő. A jelen életből vett tények ezek :

1. A vallásos lanyhaság, a rituális élet elhanyagolása épügy otthonos orthodox körökben, mint neológokban ;

2. viszont az országos rabbiképzőt épügy látogatják orthodox, mint neológ szülők gyermekei és

3. az Orsz. Tanítóképzőből kikerülő tanítókat épügy alkalmazák orthodox, mint neológ hitközségek, nemkülönben az Izr. Magyar Irodalmi Társulat áldásait az orthodox hitközségek vagy körök is igénybe veszik.

A történetből vett érvek ezek :

4. A zsidóság minden korban tudatában volt egységének, bármily viszálykodás dult is benne.

5. A törvényhozás áldásaiban : az emancipációban és receptióban is, mint egységes felekezet osztozott a zsidóság.

Nem engem illet a szó ezen véleményekkel szemben s nagyon sajnálom, hogy ezek képviselői között felekezetem legkiválóbb alakjaival kell szembeszállanom, de egy őszinte szó talán ilyen körülmények között is szolgálatot tesz az ügy tisztázására.

* * *

Az egyesek vallásos buzgalmának hanyatlása valóban nem lehet a pártbeli hovatarozásnak kritériuma, de talán nem is állítja senki.

* Cikkirő nem minden állítását tehetjük magunkévá, de a kérdés egy fontos területére annyira bevilágít, hogy részbeni külön véleményünk dacára is, szívesen közöljük cikkét. Szerk.

Amint maguk a neológok kétségkívül azt tartják zsidónak — az állami törvény kényszerétől eltekintve — aki magát zsidónak vallja és a zsidóság fenmaradását bármily alakban óhajtja, habár ad personam még a legmesszebbmenő reform-zsidó vallás szabványait sem tartja meg, azonképpen orthodox érzelműnek oly egyént kell tartanunk, aki általánosságban a zsidóságnak orthodox vallásos szigorában való maradását óhajtja és ennek megfelelően oly hitközséget akar támogatni, mely ezt hiveinek lehetővé teszi, habár az illető egyén a maga részéről ezerszer is vét elvei ellen.

A szervezetben azonban az egyes nem is jön tekintetbe, hanem legapróbb szerv gyanánt a hitközség szerepel. A hitközség orthodox vagy neológ voltát az dönti el, hogy *hívei többségének hosszabb időre lekötött elve az ősi szertartásokhoz való föltétlen ragaszkodás-e avagy az élet igényeivel s a tudományos meggyőződéssel szemben való engedékenységet tanúsít-e?* Nem is szükséges, hogy a neológia az engedékenységet precíz pontokba foglalja és nem is szükséges, hogy ezekre nézve teljesen egyöntetű állásfoglalás jöjjön létre, elég az, ha csak a változtatás megengedhetőségét elvben, hallgatólag tudomásul veszik.

* * *

Van-e dogmatikai különbség az orthodox és a neológ-párt között? Ennek a kérdésnek eldöntése attól függ, vajjon van-e egyáltalában a zsidóságnak dogmája. Mert ha a dogmának szükséges kelléke az, hogy azt megvitatás után egy illetékes hatóság ünnepiesen kijelentette és hirdetését kötelezővé tette, akkor — nem lévén nálunk arra illetékes hatóság — dogma nálunk nem is jöhetett létre. De ha a szót csak a közhasználatból szentesített értelemben vesszük, akkor igen is vannak dogmáink és *van elég dogmatikai különbség* az orthodox és neológ hivatalos egyházi vezetés között.

Igy például a *bibliáról* az az orthodoxiának kimondott felfogása, hogy az a szó szoros értelmében véve minden körülírást és köntőrfalazást kizáróan isteni kinyilatkoztatás eredménye, holott — nem kell avval restelkednünk — az orsz. rabbiképző-intézet tanítása szerint a bibliára vonatkozó némely hagyományos felfogás nem áll meg a modern kritikai kutatás előtt. A könyvek egysége, szerzősége, szövegének hitelessége, történeti adatainak föltétlen megbízhatósága, tanaiknak őseredetisége és isteni sugalmazása, az egész biblia szellemének egysége — mind-mind tudományos és kritikai elbírálás tárgyává tehető. A tudományos kutatás eredménye pedig lényegesen elűt a hagyományos tantól. Így pl. nemcsak azt tanítja ez a tudomány, hogy

Jesája próféta könyvének egy nagy összefüggő része és több közbenső fejezete nem magától Jesájától való, nem is kortársától, hanem még többet mond annak megokolásáról, azt t. i., hogy Jesája nem láthatta előre a 200 évvel később bekövetkező eseményeket. Szóval a próféta, jövendölés lehetőségét egyenesen tagadja. (E ténnyel szemben nem lehet pl. Ibn Ezra hasonló kételyeire utalni. Az ő idejében a pártkérdés nem volt felvetve.) Nem lehet elhallgatni, hogy a kiábrándító tanok, melyek nagy protestáns tudósoknak megállapításaiban gyökereznek, a mi korunkban nagyobb tiszteletet és elterjedtséget szereztek a bibliai ismereteknek, mint valaha volt. De magának a rabbiképzőnek, mint magasabbrendű tudományos intézetnek szabadságát talán senki sem akarná korlátozni. Ellenben tudvalevő dolog, hogy — a tóra kimélése mellett — ugyanezt a tant hirdetik az országos hittani tanterv általános kijelentései dacára az annak alapján készült összes tankönyvek már a középiskola III. osztályában teljes határozottsággal. S ezen példához több mástól eltekintve sorozhatom azt is, hogy az ország egyik legtekintélyesebb rabbijának imakönyvfordításában a halottak feltámadására vonatkozó kifejezések mindig letompító szavakkal vannak fordítva; ugyanazon rabbinak egyik elfogadott tankönyvében pedig Majmuni 13 hitágazatáról (hittételéről) azt mondja: „Ezen összefoglalások nem kötik meg a különböző korok vallásos gondolkodását, hanem annak csak alapot nyújtanak.“

Nagyon távol áll tőlem ezen gondolkodásban gáncsoskodni. Lehetetlen azonban az olvasóval együtt fel nem kiáltanom: hát ezek után még mindig nincs dogmatikai különbség orthodox és neológ között?

De magára a dogmatikai különbségre nem azért mutattam rá, hogy ezzel a két felekezet közti szakadást mélyíteni segítsem. Nem érzek magamban sem képességet, sem hajlamot az árulásra. Nem is fektetek nagy súlyt az egész dogmatikai egység kérdésére. A zsidóságban nem lehet annak nagy jelentősége és nem is képzelhető el nálunk antimodernista-eskü kívánata. Hisz a dogma az életben nem szerepel, nem lesz sohasem láthatóvá, nem kerül tehát szőnyegre sem annak tárgyalása. A szadduceusok sem hittek a holtak feltámadásában, de ez a vallástani állásfoglalásuk magában véve sohasem vált volna pártképző maggá. Ellenben hevesebb vitát idézett fel pl. a kérdés, hogy a chanuka-lángokat 1—8 emelkedő progresszióban vagy pedig 8—1 fogyó degenerációban kell-e gyújtani.

De még a külső szertartások tekintetében is kölcsönösen el kellett ismerniök a pártoknak egymás gyakorlatának vallásos jó-

hiszemőségét, nem csupán erkölcsi jogosultságát. *Hisz mindegyik vélemény egyaránt vallásos elmélkedésnek, a tiszta hitigazság komoly keresésének eredménye, amelybe semmi más, a valláson kívül álló tényező nem játszott bele.*

Ellenben bátorodom a hivatalos neológ sajtó-véleménnyel szemben arra a tényre rámutatni, hogy a fenti jelentőség nélküli *dogmatikus különbségeken kívül vannak mélyreható elvi differenciák*, melyek az orthodoxok elkülönödési hajlamának, ha talán nem is teljes jogosultságot, legalább figyelemre méltó táplálékot nyújtanak.

Mindeme felsorolandó és még sok, figyelembe nem vett differenciák bizonyos életelveken alapulnak, melyeket emberi szempontból tisztelni kell minden külső tényezőnek, de az orthodox vallásos következetesség és rigoróztatás álláspontjától oly mérvű méltánylást még sem igényelhetnek, hogy azokat a testvéri érzés minden habozás nélkül áthidalja.

Lássuk e néhány főbb vallásgyakorlati eltérést:

1. A *körülmétélés*nél a neológ hitközségek a vérnek szájjal való kiszívását „*a mecicát*” higiénikus okokból aseptikus eljárással helyettesítik, holott az orthodoxok ez ősi gyakorlathoz oly annyira ragaszkodnak, hogy a kultuszminiszternek idevonatkozó rendelete ellenében a régi gyakorlat helyreállítását eszközölték ki. A hagyomány szentségét tehát a neológok az egészségre való tekintetnek alávetették, az orthodoxok pedig föléje helyezték.

2. A *nők saját hajának viselését* a neológok tisztán esztétikai okokból hallgatagon megengedik, amennyiben még a rabbi feleségeinél is türik.

3. A neológok a *borotválkozást* hallgatagon megengedik, amennyiben kántoraikat sem vonják emiatt felelősségre. Már pedig egy tórai tilalom állandó áthágásának súlyos következményei vannak a rituális megbízhatóság tekintetében.

4. A *szombati ki- és bevitel* tilalmát, melyet pedig a talmud oly szentnek tart, hogy erre való tekintettel a lulov használatának tórai törvényét is felfüggeszti szombat napjára, éppenséggel nem vették valami szigorúan a neológok, amennyiben az esernyő hordását s kinyitását még rabbijaiknál is türik.

4. Az *istentisztelet és templomi szertartások* körében is jelentős különbségek mutatkoznak itt-ott a neológoknál az orthodox egységes gyakorlattal szemben. Sok helyütt nemcsak elhagyják a piutokat, hanem egyéb összevonásokkal és csonkításokkal (pl. a cionistikus, az áldozatra és Izrael kiválasztottságára vonatkozó helyek) modernizálják az isten-

tiszteletet. Egyes helyeken már a *Semone eszré halk elmondását* egyáltalán *mellőzik*, rövidítik a tóraolvasást is, *tiltják a kohénoknak az áldásosztást, a jomkipuri sarutlanságot* már csak symbolikus értelemben tartják meg, de a tórához hivataktól sem kívánják meg. *Esketnek a templomban*, sőt állítólag olyan hitközség is van — és ezt már csak elítélőleg lehet felemlíteni — ahol az esketendő felekkel kölcsönösen váltatja a rabbi a gyűrűt.

6. A *hitoktatás* terén orthodox szempontból kifogásolható a fedetlen fővel héber olvastatáson kívül a szentírásnak *szemelvényekben* való tanítása. A szelekció t. i. a bibliának aesthetikai, dogmatikai bírálatát involválja. Kevesebbet tanítani nem orthodox-ellenes, de átugrani egyes részeket nem is a nehézség miatt, hanem pl. a csodás elem elkerülése miatt stb., beleütközik abba a felfogásba, hogy amit Isten tananyagul elrendelt, a legjobb és felülbírálás alá nem eshetik.

7. Hitvédelmi, illetve türelmi okokból *mellőzik a nészech bor* tilalmát.

8. *Temetés* alkalmával neológ rabbik félünnepeken, *sőt ünnepnapokon* is mondanak *gyászbeszédet* még a vallás iránt teljesen indifferens elhunytak fölött is.

Mindezen eltéréseket egysorba állítani a „minhág“-beli, azaz lokális divergenciákkal, melyeket a szokás szentesített, vagy lelkiismeretlenség vagy legalább is nagyfoku fogalomzavar.

A ritus eltérések olyanok, mint a nyelvjárások, a dialektusok. Maguktól keletkeznek észrevétlenül, tudattalanul. Már pedig a neológ hitközségek ujabban létesített rituális szokásai még nem is ekklekticizmus, összeválogatás eredményei, mert nem itt-ott fennálló tényleges helyi szokások központositott folytatásai, hanem ujonnan bevezetett tudatos módosítások, melyek igenis ellenkeznek a Sulchan Aruch vagy egyenrangú kodexek rendelkezéseivel és a szokásjog azon kellékét is nélkülözik, hogy régi eredetűek és folytatólagosak legyenek.

Ilyen jogcimen a karaitákat is kellene nekünk zsidóknak tartanunk. Hisz ők, ha el is vetik a talmudot, legalább arra nézve egyetértenek az orthodoxokkal, hogy a vallás semmi külső tekintetek előtt meg nem hajolhat. A neológoknál pedig majd az aesthetika, a tolerancia, majd az egészség, majd pedig a paedagógiai követelményei érvényülnek.

Szent igaz, hogy a neológiát csak az a tiszteletreméltó felfogás vezérli útjásaiban, hogy nem lehet az intelligenciának nagy sulyáról lemondani a felekezet vezérletében, hogy nem lehet közönnnyel nézni akkora nagy tömegek elidegenedését a vallástól. És igaz az is, hogy

a zsidó névnek tiszteletet az ő istentiszteletük és az ő hitoktatásuk sokkal inkább szerez, mint az orthodoxia e nemű intézményei. Sőt tovább megyek és azt állítom, — bár az igazság az én tanúságtételre nem szorul, — hogy a zsidóság jövőjét a neológ gondolkodási mód sokkal jobban biztosítja. Sőt bizonyos az is, hogy veszély esetén apologetikus védelmet csak a neológia lesz képes nyújtani az orthodoxiának pl. a nészech-bor tilalmának tudományos, történeti és kritikai magyarázatával. A biblia kritikai tudománya, mely meghódította a protestáns egyház kathedráit, sőt itt-ott templomi szószékeit is, feltartóztathatatlanul rohan és elsöpör minden gátat maga előtt és ezen útjában az orthodoxiának csak e kettő között enged választást: vagy elfogadni, vagy ignoranciában maradni a vallás legfőbb kutfőjét illetőleg. Megtagadni nem lehet.

A neológia azonban igenis talál tisztességes menedéket. Azt az új alapot vetette meg magának, hogy a *hagyomány szentségén nem változtat az a tény, hogy följegyzése nem az eddig vélt módon ment végbe*, hogy pl. némely Dávidnak tulajdonított zsoltár nem Dávidtól ered, hogy egyes törvények nem úgy lettek megfogalmazva, ahogy azokat a talmud értelmezi. *Az intézmények szentségét a századok és évezredek lelkes ápolása amugy szentesíti. A közvetlen isteni kinyilatkoztatás helyébe a népszellem tekintélye lép.*

Ezuttal azonban mégis le kell szögezmem a tényt, hogy a neológ álláspont más, mint az orthodox magával a vallás forrásával szemben. És nem lehet a kormány elé állani és „a meggyőződés mély mellhangjával“ hangoztatni, hogy a neológia és az orthodoxia között semmi különbség, hogy a zsidóság mindig egységes volt minden „minhágbeli“ eltérés dacára, hogy a neológ név is indokolatlan és tisztán az orthodoxok koholmánya.

* * *

Az orthodoxia a maga szempontjából joggal mutathat rá arra a tényre, hogy a neológiával való egybeolvadás esetén folytonos surlódásoknak néz eléje a hitközségi élet terén, hogy vallásos lelkiismeretével ellenkezik olyan közös főtt vallási megítézésben részesíteni, aki a nyilvánosság előtt, meggyőződésszerűen ellentétbe helyezkedik a vallási hagyományokkal és hogy idővel a köhénség és a chalica helyenkénti figyelmen kívül hagyása miatt a zsidó leszármazás rituális törvényessége is kétségesse válik.

Ellenben a neológok nem kötelesek elismerni, hogy ők modernebb felfogásaik miatt teljesen kivüle kerültek a zsidóságnak; hiszen

az ő vallásos lelkiismeretük semmit sem tilt abból, amit az orthodoxia szentnek mond.

Mily ellentmondás volna tehát a neológia részéről kérni a közös autonómiát, mely megszüntetné tisztán vallási ügyekben a keresztény hatóságok biráskodását és egyben kérni a keresztény kormánytól, hogy lépjen fel bíról az orthodoxia és neológiai közötti vallásos egység körül forgó kérdésben.

* * *

De csak a keresztény kormánytól nem kérheti. Ellenben joggal tarthat számot arra, hogy maga a zsidó nép, annak eleven érzetében, hogy mégis csak egy nép, egy vallásos multtal bíró felekezet két ága vagyunk, szívére tapint, lelkiismeretében föleszmél és egy tisztességes békeajánlatot elfogad.

Ez a tisztességes békeföltétel a *dualisztikus szervezkedés* volna. Ilyen kétágu egység mellett nem kell az orthodoxiának hagyományaira féltékenykednie s a neológiának sem kell feszélyeznie magát és a felnövő nemzedéket az orthodoxia kedvéért, vagy a tőle való félelmében vallási nihilizmusba dönteni. Mindabban pedig, miben erkölcsi és anyagi érdekük közös, majd könnyen egyesülhetnének.

A kérdés egyáltalában nem volna oly nehezen megoldható, ha mindkét párt vezető személyiségeit a tiszta igazságszeretet vezetné és mint zavaró elem nem jelentkeznék a dac, a hátrálás fölötti szégyenkezés, tévedések bevállásának keserősége és még más elemek, melyek a tiszteletreméltó motivumokkal úgy össz~vissza vannak növe, hogy csak nagyon gyakorlott szem képes az egyes elemeket egymástól elválasztani. De ez a megoldás úgy is meg lesz, hisz más lehetetlen is.

Az iskolaalap és egyebek.

Válasz az „Egyenlőségnek“.

Irta: Dr. Weiszbürg Gyula.

Tisztelt laptársunk az *Egyenlőség* újból megtisztelt haragjával. (Zárjelben megjegyezzük, hogy minket nem bántván a konkurrencia, t. laptársunkat világosan megnevezzük, nem úgy, mint az említett t. laptársunk, amely összesen 17 hasábon keresztül polemizál a *Hitközségi Szemlével* anélkül, hogy megnevezné a folyóiratot, mely ellen hadakozik. Lehet különben, hogy abban a hiszemben volt, miszerint a célzásból, hogy a cikkíró kicsiny (l. E—g 3. sz. 9. old. második hasáb vége felé) az olvasóközönség ugysis tudni fogja, hogy

kiről és miről van szó, és az a célzása igaz is, mert sem hosszúságra, sem „élőszulyra“ — bocsánat, ha a husdrágaság kapcsán annyiszor hallható ezen kifejezés toltult tollunkra — nem vetekedhet sem a cáfoló szerkesztővel, sem informátorával, de az E—g nagy elterjedtségénél fogva mégsem hihető, hogy azt a célzást mindenki érteni fogja és azért mégis csak helyesebb és illendőbb lett volna a Hitk. Szemlét megnevezni.) A harag oka pedig, hogy mikor a múlt számban a hazai zsidóság közérzékének hiányáról szóltunk, bizonyítékul azt is felhoztuk, hogy az iskolaalap 4 évtized óta kezeltetik, „de olvasott-e már valaha valaki arról, hogy hogyan?“ Majd pedig „képzeltető-e más közösségben, hogy a tulajdonát képező alap kezeléséről évtizedeken át egyetlen egy szó se hallattassék és képzeltető-e, hogy annyi időn át ne álljon fel egy gyűlésen egyetlenegy ember sem a kérdéssel, hát tulajdonképpen mire is fordítatik az az alap?“ Hozzáfügtük aztán még azt is, hogy „minden politikailag érett közület ismeri a nyilvánosság jelentőségét, azt a tulajdonságát, hogy a korrupció bacillusát már keletkezőben megöli.“

Az első gravament tehát az az állítás képezi, hogy négy évtized óta nem kapott a felekezet jelentést arról, hogy az iskolaalap kamatait mire fordítják és hogy e jelentés hiányát senki meg nem reklamáta. Mi volna ennek cáfolata? Az, ha a t. hivatalos vagy félhivatalos egyszerűen rámutat arra, hogy dehogy is nem tudja a felekezet mire fordítják a pénzét, és mint közismert tényt nyomban elmondja: a 180,000 K évi kamatból fordítatik a szeminariumra annyi, a praeparandiára annyi, a két országos iroda fentartására annyi, több pénz nincs, hát nem is fordítható semmire és ha ez közismert, természetes, hogy senki soha az iránt kérdést nem intézett. Ez esetben mi bűnbánólag visszavonultunk volna bevallva, hogy tájékozatlanok voltunk.

Mit csinál azonban Szabolcsi ur valójában? Hamar elszalad az Iroda titkárához dr. Mezey Ferenczhez és tőle kér információt. De t. Szerkesztő ur, ha önnek ebben az egyszerű, közismert dologban még információra van szüksége, nem bevallása-e ez annak, hogy senki sem tudja, hogy ez alap hogyan kezeltetik és mire fordítatik, mert ha valakinek, úgy Önnek kellene tudni róla, kinek 3 évtized óta kizárólagos foglalkozása, hogy a magyar felekezeti élet minden nevezetesebb mozzanatát regisztrálja.

Az első állításunk tehát, hogy a felekezet tulajdonát képező alap mikénti felhasználásáról a nyilvánosság előtt szó sohasem esett, — mert, hogy egynéhány községkerületi elnök és az orsz. Iroda titkára ezt ne tudnák, azt mi sohasem állítottuk, — fényesen beigazoltuk

és jogosulttá lett tehát csodálkozásunk, hogy eziránt 4 évtized óta a nyilvánosság előtt kérdés sem intéztetett.

De térjünk most át az ügyet „alaposan megvilágító“ információkra. A legegyszerűbb, az ügyet valóban megvilágító információ az lett volna, ha elmondja, hogy az iskolaalap tényleg milyen összegre rug — itt megjegyezzük, hogy a multkor emlékezetből irván, az iskolaalap tőkeállományát, majdnem egy millió koronával nagyobbnak mondtuk, mint amilyen tényleg — és ennek kamatai összecszerüleg mire fordittatnak és kijelenti, hogy az az állításunk, mintha a miniszterium a kamatokat az orsz. irodák javaslatára utalványozná, téves, mert az Irodákat nem kérdezik és hogy a mi Irodánk több felterjesztésben kérte is, hogy az orsz. izr. iskolaalappal összefüggő mindennemű ügyben meghallgassák és a költségvetést a községerületi elnökök gyűlése elé való terjesztés végett beküldjék, de a miniszter e kérelemnek egész 1910-ig helyt nem adott. Ez világos és becsületes információ lett volna, e helyett ad olyat, mely nem világos, mert hiszen az után az elég hosszú információ után még mindig nem tudjuk, hogy mennyi pénz áll rendelkezésre és hogy összecszerüleg mire fordittatik, de nem is becsületes, mert azt elmondja, hogy az alap passiv és hogy abból az orsz. rabbiképzőt és tanítóképzőt tartják fenn, de azt, hogy abból 24000 K-t évenként a két Iroda fentartására fordítanak, melyből a mienk igaz, csak 10,000 K vagy 14000 K-t kap, a többit az orth. központi Iroda, azt teljesen elhallgatja, pedig egy világos információból, ha becsületes, ennek sem volna szabad hiányozni. Inkább hagyta volna el azt a fontoskodó cáfolatot, hogy az iskolaalap nem képezi a zsidóság tulajdonát, mert „az 1852. évi december hó 1-én kelt legfelsőbb elhatározás állami alapnak nyilvánította“, mert akárminek lett nyilvánítva, egy orsz. *izraelita* alap, a zsidóság tulajdonát képezi, máskép esztelenség volna az Orsz. Iroda azon kérelme is, hogy az alap hováfordítása tekintetében a községerületi elnökök ellenőrzést gyakorolhassanak. Mi jögon akarnának egy állami alap felett, mely nem a zsidóság tulajdona, ellenőrzést gyakorolni?

Az E—g tisztelt informátora aztán nagyon megneheztel, hogy a nyilvánosságról azt állítottuk, hogy a „korrupció bacillusát már keletkezésében megöli, még mielőtt nevezetes kárt okozhatna“ és annak megemlítését „magyarán mondvá tisztességtelennek tartja“. Hát ezt a kitételét, ha a tárgyilagös polemia nemzetközi illemével — mert hiszen mi sem őt, sem az irodát a korrupcióval kapcsolatban nem említettük — nem is egyeztethető össze, megbocsátjuk neki, mert embe-

rileg meg tudom érteni, hogy ő, kit szeretett szerkesztő barátja mindig csak válogatott jelzők kíséretében tud említeni és pedig elég sűrűn, és kinek nevét egy tágabb kör is csak szerafi dicshymnusokkal kapcsolatban veszi ajkaira, — ők tudják hogy miért, — önkivületi állapotba jut, ha egy intézményről, melynek ő egyik támogatója, objectív kritikái hangok is elhangzanak; de nem bocsátjuk meg neki, hogy akár az Orsz. irodát, mely végre még sem egészen azonos vele, akár a kerületi elnököket úgy tünteti fel, mintha valaki azokra célzott volna a korrupció bacillusával. Azonban fentartjuk állításunkat a nyilvánosság áldásáról. Mert kellő nyilvánosság mellett — néhány kerületi elnök természetesen még nem nyilvánosság — lehetetlen lenne, hogy egy iskolaalapból, melynek hozadéka összesen vagy 80.000 korona, irodák fentartására, ami még nem korrupció, csak rossz gazdálkodási rendszer, évi 28.000 K fordíttassék, mikor ez összegből 60—80 pusztuló felekezeti iskolát lehetne megmenteni és lehetetlen volna, hogy — ami már súlyosabb beszámítás alá esik, hogy a zsidó felekezetnek szánt állami szubvencióból még 18.000 K. fordíttassék olyan célra, mert azt még kevesebben tudják, hogy az orth. iroda a 14.000 koronán kívül még 18.000 koronát vesz igénybe az országos szubvencióból fentartására. Ezt az orthodoxok teszik, de bűnös benne az orsz. iroda is, mert ha az adna nyilvános számadást, az orth. iroda is kénytelen volna rá és ez esetben nem hisszük, hogy az egész ország zsidósága fel nem zudult volna a közpénz ilyen pazarlása felett. Hogy a t. titkár ur nagyon sajnál bennünket, mert azt állítottuk, hogy az állami dotációról kimutatások meg nem jelentek, holott „minden községkerület jelentésében kimutatja a kerülete részéről nyert segélyeket“, ez bennünket cseppet sem szomorít, mert szép számadás az, mikor az adatokat 26 községkerület vagy, mert csak a fele van megalakulva, 13 községkerület jelentéséből szerezhetjük csak össze, nem is szólva arról, hogy akárhány községkerület még csak háromévenként sem ül össze — kell rá példa? — tehát csak 6 vagy 9 év múlva olvashatjuk a jelentést, tessék aztán ellenőrizni 9 évvel ezelőttről való számadásokat. De még ha vannak is községkerületi jelentések, a nyilvánosság nem csak arra való, hogy ellenőrizze, hogy a pénzt el nem sikkasztották, hanem arra is, hogy hogyan használták fel és p. o. a XXVI. községkerületnek joga van azt is tudni, miért adtak vagy miért nem adtak az I. községkerületnek a dotációból vagy miért adtak annyit és nem többet vagy kevesebbet. Tehát sem lesajnálás, sem gorombáskodás nem tudja megmásítani a tényt, hogy a felekezet pénzéről, mert az állami

dotáció is a felekezet pénze, nem adnak nyilvános számadást és hovafordítását nem helyezik nyilvános ellenőrzés alá.

Gyorsabban végezhetünk az Iroda t. titkárának második vádjával és új lesajnálásával, amiért a községkerületekről kicsinylően nyilatkoztunk, holott a-tól i-ig terjedő pontokban, amelyek közt még egyletek alapítása is szerepel, ami igazán nem a községkerület feladata, „kimutatja“, hogy mi mindent csináltak. Hát mindezzel szemben is csak állításunknál maradunk, avval a megszorítással mégis, hogy egyet megtettek: elnököket választottak, akik az Orsz. Irodát creálták. Ez az Orsz. Iroda fenállása óta a felekezeteknek több mint egy félmillió koronájába kerül, hogy aztán ennyi pénzéért minden évben néhány beadványt szerkesztettek és néhány levelet irtak, avval igazán nem érdemes eldicsekedni. De még ezt sem a községkerületek csinálták, hanem az Iroda, melyről mi nem is beszéltünk.

Hitközségi tisztviselők

A következő sorokat vettük:

Egy negyedszázad óta már ismételve tétetett kísérlet a hitközségi alkalmazottak sorsának javítása, helyzetének és jövőjének egyesületi szervezkedés útján való biztosítása érdekében. Minden eddigi kísérlet — fájdalom — sikertelen maradt.

Nagy hü-hóval alakult egyletek néma csendben multak ki. A magyar zsidóság hivatalos intézői pedig miközben a *nagy politikára* pazarolták egész erejüket, teljesen megfeledkeztek rólunk, szegény napszamosairól a zsidó hitközségi életnek. Sőt ha saját gyenge tehetségünkől kitelőleg magunk mozgolódtunk, nem egyszer akadályokat gördítettek utunkba, mert az egy közös célért hevülő, de más-más táborba tartozó kartársak barátságos együttműködését rossz szemmel nézték azok, kiknek tán kötelességük lett volna rólunk gondoskodni.

De nem akarjuk rekriminációkkal megzavarni azt a nagy örömet, melyet a „Hitközségi Szemle“ mult számában közölt hír a hitközségi alkalmazottak körében országszerte keltett. Tudomást szereztünk arról, hogy „A hitközségi alkalmazottak országos egyesület“-ének megfeneklett alapszabályai a miniszterium kívánságának megfelelőleg módosítva, ismét benyújtattak. Értesültünk továbbá arról, hogy még mindig akadnak ügyünknek olyan szószólói, kiket a jó ügy annyira lelkesít, „hogy annyi balszerencse közt, oly sok vizsály után“ tiszteletre méltó jóakarral és buzgalommal karolták fel már-már kátyuba jutott szekerünk kerekét.

Most azonban rajtunk a sor!

Hasznosítsuk a multak tapasztalatait.

Törekedjünk saját lábunkra állni! Ne várjunk, vagy legalább is ne számítsunk csodákra. Hivatásunk és hivatalunk Istenben való bizalmat tételez fel. Hiithü, istenfélő szolgálai vagyunk az Urnak, de azért azzal, hogy a Mindenható oltalmát és segítségét kérjük ügyünk számára, még nem tettünk eleget kötelességünknek. Az egyiptomi rabságból kiszabadult őseinknek — a Vöröstenger partjához érve — a kockázat veszélyével bele kellett előbb lépniök a tenger vizébe és csak ezen első lépés megtétele után következett a csoda, mely kiszáritotta a tenger medrét. A midrásnak ezt a példálódzó elbeszélését idézem mindazon kétségkívül derék és jámbor kartársaimnak, kik mindenkor csodákat várnak anélkül, hogy maguk még csak a kezdő lépést is hajlandók volnának megtenni.

Nekünk magunknak kell — életrealitásunkat igazolva — egyesületünket céltudatos munkára képessé tenni. Hisz másoktól, mint tapasztaltuk, nem várhatunk segítséget. Csak az elmúlt nyáron tartottak a rabbik országos gyűlést, melyen anyagi ügyüket és jogi helyzetüket napokon át tárgyalták. Esett-e egy szó is rólunk? Világi és vallási tudományokban egyaránt jártas, neves férfiak, kik életünk folyásának legközvetlenebb szemlélői, nem ritkán bajtársai, egy árva szóval sem emlékeztek meg rólunk és kétségbeejtő helyzetünkről. Nem ártott volna saját ügyüknek, ha a közfigyelmet a mi sorsunkra is ráterelték volna. Hisz a talmud is azt mondja: Kol hamiszipalel bead chavérau hu neno techillo, aki felebarátjáért imádkozik, maga talál legelőbb meghallgatást.

Nem irigylendő ugyan az ő helyzetük sem, ha az 1885. évi vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendelet az anyakönyvvezető rabbi állás definitívumát biztosítja is. De hát még mennyire szánalmasabb, majd hogy nem kétségbeejtő a többi hitközségi alkalmazottnak helyzete. A „domesztik“ tulajdonképen a minduntalan változó gazda (hitközségi elnök) kénye-kedvének kiszolgáltatott rabszolgája, kit nem védelmez meg Istenen kívül senki és semmi. Kenyéradójának tekinti magát minden „balbosz“. Utasításokat ad és parancsokat tartozik elfogadni a hitközség apraja-nagyjától. S jaj annak az alkalmazottnak, kit önérzete ellenszegülésre készített, felcserélheti rögtön a koldusbotot, melyet egész életén át amugy is kénytelen hordani, a vándorbottal, hogy más hitközségben ugyanazon megpróbáltatásokat szenvedhesse végig.

A hitk. alkalmazott megöregedése pedig már nem csak baj reája és családjára nézve, hanem irtózatosszerű szerencsétlenség. Az elaggulás vagy munkaképtelenség a vidéki hitközségi alkalmazottnál annyit jelent, mint kéregető koldusként tengődni, avagy a gondviselés jóvoltából Pesten „masgiach“ állást vállalni. Mint az egykori falusi boltos, ki megöregedvén, élete fáradalmait kipihenni Pestre ment . . . levélhordónak.

Nem óhajtom még jobban feltárni a fájó sebet a hitk. alkalmazottak özvegye és árvái sorsának ecsetelésével. Tudjuk, érezzük amugy is mindnyájan, hogy zsidó társadalom mostohái mi vagyunk, feleségünkkel és gyermekeinkkel együtt.

Keservesek a mi panaszaink! Nagy és súlyos hibák, régi bajok várnak tehát orvoslásra e téren. Nem is lehet remélnünk, hogy az újból életrehívott egyesület minden keservünket azonnal eltüntetné. Sok időt, fáradságot és áldozatkészséget igényel a legkisebb eredmény is. De ki kell tartanunk a zászló mellett, mely alá sorakoznunk kötelesség. Egy táborba kell tömörülnünk, hogy számunk tekintélyes súlya bátorítsa vezéreinket. Csatlakozzék mozgalmunkhoz a legnagyobb hitközség tisztviselője ép úgy, mint a világvégi falucska „sakter mindenese-e“. Fogjunk össze oly szorosan és hiven, mint ahogyan csak a bajba jutottak képesek.

Kölcsönös megbecsülés, egymás iránti szeretet képezze pedig egyesületünk fennmaradásának biztosítékát és talán még boldog szemlélői lehetünk annak, hogy miként valósul meg a közmondás:

„Segíts magadon és az Isten is megsegít“.

Megjegyzések.

Egy tekintélyesebb vidéki hitközség tisztviselőjétől érkezett fenti, közérdekű sorokat szívesen közöljük. Sajnáljuk azonban, hogy nevének elhallgatását feltételként kötötte ki a cikkíró. Ez különben már maga is jellemzi a hitközségi alkalmazottak helyzetét. Még a nagyobbak, a műveltebbek is alig merészelnék saját ügyükben szót emelni, mert nincsen, ki őket önkény vagy jogtalanság ellen megvédje. Nagy hivatás vár tehát a halottaiból felélesztett egyesületre, melynek alapszabályaiból közöljük az egyesület célját meghatározó szakaszt.

Az Egyesület célja:

„a) A magyarországi összes izr. hitközségi tisztviselők és alkalmazottak erkölcsi és anyagi érdekeit megvédeni és előmozdítani, az arra hivatott tényezőket egy nyugdíjalap létesítésében erkölcsileg és

anyagilag támogatni, esetleg a saját kezdeményezéséből és saját kebeléből saját eszközeivel egy nyugdíjalapot megteremteni.

b) Tagjainak állasukban való véglegesítését illetékes helyen minden törvényes eszközzel előmozdítani.

c) Szolgálatképtelenné vált vagy állásnélküli s szükségét szenvedő tagjait, valamint elhalt tagok vagyontalanul hátramaradt özvegyeit és árváit segélyezni s erkölcsi támogatásban részesíteni.

d) Tagjai szolgálati viszonyainak és az ebből folyó jogviszonyainak rendezését előmozdítani“.

Egyben pedig közölhetjük, hogy a módosított alapszabályok a miniszteriumhoz már felterjesztettek és van remény, hogy nemsokára jóváhagyva fognak visszakerülni. A propaganda-bizottság az új tagok jelentkezésére való felhívásának kibocsátását el is halasztotta arra az időre, mikor az alapszabályok már jóvá lesznek hagyva, de azért tanácsos, hogy az érdeklődők a propagandát tisztviselő társaiknál már megkezdjék, hogy adott jelre mind jelentkezzenek. „Alle Mann auf Bord“.

Egyről-másról.

A pesti kultuszadó. A pesti izr. hitközség küszöbön levő költségvetési tárgyalása előre veti árnyékát a kultuszadó szabályozásának formájában. A hitközség rohamosan nagyobbodó költségvetési kiadásaira csak a rendszeres és arányos kultuszadó nyújthat biztos fedezetet. A kultuszadó eddig, oly elenyésző és a többi nagy városok adójához hasonlítva, oly csekély volt, hogy valóban indokolatlan az a nagy idegeskedés, mely mindannyiszor jelentkezik, valahányszor az adótanácsok működése köztudomásra jut. Ha csak a Bécs és Berlin város zsidó hitközségeivel huzunk párhuzamot, már is igazolva fogjuk látni, hogy adóink aránylag milyen kis összegben vannak megállapítva.

A bécsi hitközség 1909. évi jelentése szerint az adófizetők száma a jelzett évben 25276 volt, kik összesen 1,393.960 koronát fizettek, úgy, hogy az egység fejenként 55.15 korona. A berlini hitközség 1910. évi adózóinak száma 38061, kiktől 2,122.228 M. folyt be, a fejenkénti egység 55.75 M. — 66 K.

A pesti izr. hitközség pedig, melyről oly szívesen hangoztatjuk, hogy a világ egyik legnagyobb hitközsége összesen 23321 adózót foglal magában, kik az elmúlt évben 722.000 K adót fizettek, úgy, hogy az egység fejenként 30.95 korona.

Hogy tehát a hitközségi kultuszadó szabályozásra szorul, az kétségtelen, mert ha Bécs és Berlin, kevesebb intézményt és intézetet

fentartó hitközségei költségvetésük egyensúlyát csak 55 K-át meghaladó átlagos kultuszadó fizetése mellett tudják biztosítani, nem várhatunk a pesti hitközségtől sem csudákat, annál kevésbé, mert a nevezett hitközségek még a temetkezések révén is egy nagyon is számottevő oly bevételhez jutnak, mely a pesti izr. hitközség jövedelmi forrásán kívül esik.

De ha egy kevésbé betekintünk az adófizetők statisztikájába, azt fogjuk látni, hogy adózóink nagy többsége valóban jelentéktelenül kis összeget fizet.

Az összes 23300 adófizető közül 16574 adózó az utolsó osztályu (6—20 kor. terjedő), ezek közül pedig 9552 egyén a legcsekélyebb 6—10 koronáig terjedő összegű adót fizeti. Oly kis összeget, mely Bécsben egyáltalában csak fakultatív adóként fogadatik el és jelenleg 100 egyén által fizettetik. A hitközségi alapszabályok által megállapított osztályozást szem előtt tartva a statisztika következőleg alakul:

VI. osztályu adózók	6—20	koronáig fizetők száma	16574
V. „ „	21—100	„ „ „	5702
IV. „ „	101—350	„ „ „	811
III. „ „	351—750	„ „ „	169
II. „ „	751—1500	„ „ „	57
I. „ „	1500—3000	„ „ „	9

Az első oszt. adófizetők közül pedig csak 1 adózó fizeti a maximális 3000 korona évi adót.

Nem jogosult tehát a félelem és indokolatlan a nyugtalanság, mely az adótanácsok működése folytán észlelhető. A közügy áldozatokat kíván! A zsidó pedig soha sem félt az áldozatoktól.

* * *

Kazárfalás és egységes szervezet. Az egységes szervezet fanatikusainak érdekes szövetségesük támadt. A „Kazárföldi“ rémhistóriák szerzője Fényes László nagy kirándulása közepette a zsidó egyházpolitika terére is tett kisebb kirándulásokat és azonközben arra jött rá, hogy az uzsorának, a pajesznek, a kaftánnak és telekkönyvihamisításoknak csak — az egységes szervezet vethet véget. Nem szólnunk arról a sokaknak feltűnt jelenségről, hogy Fényes, keresztény zsurnalista létére a zsidó szervezeti ügyek oly alapos ismerője, de el nem hallgathatjuk azt a kíváncsiságunkat, hogyan képzelheti azt, hogy az egységes szervezet azokat a bizonyos fokig talán létező, de ügyes tollal kétségtelenül kiszínezett bajokat orvosolja. Azt hiszi talán, hogy az Orsz. Iroda a községkerületi elnökök határozata alapján borbélyt fog alkalmazni, ki a pajeszeket és szabót, ki a kaftánokat levágja és rendeletet fog kiadni, hogy a zsargon-beszéd büntetés terhe mellett

tilos? Csodálatos, egyszerű módon majdnem érthetetlen naivitás egy zsurnalista részéről gazdasági és kulturális bajokat egyházszervezettel akarni meggyógyítani. Tegye meg az állam kötelességét, állítson fel iskolákat és gondoskodjék róla, hogy látogatva is legyenek, emelje a vidék gazdaságát, akkor nem lesznek „Kazárok“, akármilyen lesz is az egyházi szervezet.

* * *

Az „Alkotmány“ tudvalevőleg nem szereti a zsidókat és minden alkalmat felhasznál, hogy ez érzelmének kifejezést adjon és ezt másokba is átültesse. Ezt, miután munkatársainak agya olyan görbére van teremtve, neki rossz néven nem vesszük. Hogy a lap, mely minden eseményt ez érzelmek prizmáján szűr át, más színeket és más körvonalakat lát, mint melyek a valóságnak megfelelnek és így minden a zsidósággal kapcsolatos ügy kicsinyítve vagy nagyítva, vagy ferdítve, vagy épen eltorzítva jelenik meg a hasábjain, azt is értjük és ennél fogva meg is bocsátjuk. De hogy számadatokat, mint a legutolsó okmányhamisító, egyszerűen hamisít, azt meg nem bocsátjuk, sőt szégyeljük magunkat a magyar sajtó nevében. És ezt teszi f. évi 2. számában, mikor a folyóiratunk decemberi számában az „Alliance“-ről megjelent ismertetésünket egy cikke tárgyává teszi és abban természetesen vad gyűlölettel beszél zsidókról, Allianceról „a jubiláló Kagalról“, megteszi Montefiore-t párisi uzsorásnak és sok más hasonló alaposságu és igazságu remeket követ el. Ez azonban mestersége, kenyere; de hogy a magyar zsidóknak az Alliance bevételéhez való járulékát, mely ott a valóságnak megfelelően 3279.17 koronának van feltüntetve, egy merész hamisítással 263.700 forintra teszi, tehát az összeget majdnem kétszázszorosára emeli és ebből mindenféle következtetést von, ez már nem elfogultság, nem fanatizmus, ez közönséges alávalóság. Csak ezt akartuk leszögezni; érdemben foglalkozni cikkével, fölöslegesnek tartjuk, mert minek törekedjünk valakit meggyőzni, mikor biztos, hogy az illető az igazságot nem akarja hallani.

Különfélék.

Választmányi ülés. A pesti izr. hitközség ujonnan megválasztott választmánya f. é. jan. 10-én tartotta első ülését *Dr. Weinmann Fülöp* elnöklete alatt. Az elnök megnyitó beszédében rámutatva arra, hogy a képviselőtestület alakuló közgyűlésén betegsége folytán meg nem jelenhetett, most mondott köszönetet azért, hogy már harmadizben választatott meg elnöknek, bevallja, hogy komoly aggodalmai voltak,

elvallalja-e e diszes tisztséget, de a kötelességérzet és az ambíció, hogy a megkezdett dolgokat befejezésig vigye, győzedelmeskedtek benne. Formaszerinti program adását feleslegesnek tartja, hisz az egész hitközség ismeri törekvéseit, de néhány feladatra mégis rámutat, amelynek megoldása a legközelebbi időben előtérben fog állani. Ezek a Wesselényi-utcai telkek felhasználása, a leányiskola átalakítása vagy újjáépítése és evvel kapcsolatban esetleg a Dohány-utcai templom Wesselényi-utcai fagadjának kiépítése; halaszthatatlan továbbá a hitközségi nyugdíjintézet szanálása és a tisztviselői fizetések állandó szabályozása. Komoly foglalkozás tárgyát kell tovább hogy képezze újabb templomok építése és itt megemlékezik egy tervről, mely szerint a felállítandó zsidó gymnasiummal kapcsolatosan a hitközség költségén egy templom is lenne felépítendő. Természetes, hogy mind e feladatok megoldása a hitközség anyagi erejének növekedését igényeli, amely eszközölhető egyrészt azáltal, ha odatörekszünk, hogy a községi szubvenció felemeltessék, az állam pedig az iskoláiban végzett hitoktatásért, valamint a hitközség által fentartott népiskolai intézményekért kárpótlásban részesítsen, másrészt pedig azáltal, ha a most megejtendő kultuszadó előírások a kellő körültekintéssel fognak megajtni. Ezért most — ugymond — ügyelni kell, [hogy az ne ötletszerűen, hanem az összes idevágó körülmények gondos egybevetése alapján eszközöltessék; eredményesen, de nem tulzottn, kiméletelesen, de nem gyengességgel“. Az élénk helyesléssel kísért beszéd után az ülés a napirendet intézte el, mely a választmány hatáskörébe tartozó választások megejtéséből állott. Nevezetesen megválasztottak: a kórház és Bródy Zsigmond és Adél gyermekkórházi bizottság elnökévé *Adler* Gyula. A fiuárvaház elnökévé *Dr. Basch* Gyula, tagokul pedig *Ehrlich* G. Gusztáv és *Dr. Stiller* Mór előjárók. Templomi előjáróknak a Dohány-utcai templom részére: *Adler* Gy., *Eisler* S., *Dr. Halász* F., *Goldmann* M., *Herzmann* B. és *Schlesinger* M. Berthold. A Rombach-utcai templom részére: *Fleischmann* S., *Kohn* A., *Lichtschein* M. és *Nagler* J.; az Aréna-utí templom részére: *Krakauer* S., *Krausz* D. J. és *Székely* M. A Páva-utcai templom részére: *Eisler* M., *Weisz* M. és *Weiskopf* I. A Siketnémák Intézetének bizottsága tagjainak: *Breitner* L. Zs., *Deutsch* S., *Fleischl* S., *Fürst* B., *Heller* Gy., *Dr. Kohn* S., *Seemann* J. és csep. *Weisz* M. A nyugdíjintézeti bizottság tagjaivá: *Ehrlich* G. G. és *Dr. Stiller* M. előjárók és *Deutsch* S., b. Hatvani *Deutsch* J., *Popper* I., b. cset. *Herzog* M. L. Az ujonnan megválasztottak nevében *Dr. Halász* Frigyes mondott köszönetet, az ígérettel, hogy valameny-

nyien a régiek példája szerint a hagyományos zsidó szellemben fognak működni.

A Wesselényi-utcai fővárosi telkek átvétele. A Wesselényi- és Dohány-utca sarkán fekvő telkeknek átvétele, melyek a székes főváros közgyűlése részéről iskolai és egyházi célokra örök használatra a hitközségnek rendelkezésére bocsájtattak, a múlt héten tényleg megtörtént. Az építkezések tehát megkezdhetők volnának, ha a tervek és a fedezet már meglennének. A hitközségi előjáróság mindkét kérdéssel komolyan foglalkozik és úgy lehet, hogy e tekintetben nem-sokára nevezetes lépések fognak történni, ámbár a fővárosi szerződés a hitközségnek az építkezések keresztülvitelére 3 évi időt engedélyez.

A zsidó gymnázium bizottsága f. hó 26-án ülést tartott, mely a gymnázium épülete terveinek bírálatára kiküldendő zsüri tagok választása felett döntött. Egyhangulag megválasztottak Devecis Ferenc főváros építési igazgató, Freund Vilmos és Vidor Emil műépítészek és Kármán Mór igazgató valamint Kohner Adolf dr. udv. tan., bizottsági tagok. A bizottság a tervhez, mely szerint a gymnázium mellé a gymnázium telkéből a hitközség költségén kihasítandó és felépítendő templom építtessék, egyhangulag hozzájárult, de azért szükségesnek tartotta, hogy a gymnázium a templomtól függetlenül egy imaterem fölött rendelkezék, melynek elhelyezése, esetleg az aulával való kombinálása az építész feladatát képezné.

Az Országos Rabbí Egyesület özvegyi segélye. Az Országos Rabbí Egyesület utolsó közgyűlése, mint ismeretes, az özvegyi segély intézményét oly módon akarta megteremteni, hogy minden tag, minden egyes tagtárs halálakor 20 koronát fizessen be és az így befizetett összegek özvegyi segélykép adandók az elhunyt rabbi özvegyének, A közgyűlés ezt el is határozta, de a határozat kivitele körül súlyos nehézségek merültek fel, minthogy az első adott esetben már nagyon sokan nem feleltek meg e határozatnak. Az ügy újabb megbeszélése céljából *Neumann Ede* dr., nagykanizsai főrabbi elnöklete alatt a napokban értekezlet tartott, melyen az Egyesület fővárosi és közel lakó tagjai közül tizennégyen jelentek meg. A vita folyamán, melyen számosan vettek részt, az a meggyőződés jegecedett ki, hogy a nevezett határozat keresztülvitele áthághatatlan akadályokba ütközik, minthogy azon tagoktól, kiknek özvegyei segélyre nem fognak szorulni, nem kívánható, hogy annyi áldozatot hozzanak, amennyi az intézmény fenntartására szükséges, azok pedig, kiknek ez jótétemény volna, többnyire oly szűkös viszonyok közt élnek, hogy azokat a legjobb esetben is alig hozhatják. Az egyik felszólaló arra is rámutatott, hogy a tervezett

intézmény, a milyen üdvös volna különben, egy hátránnyal is jár, azzal, hogy elvonja a figyelmet az általános nyugdíjintézmény megteremtésétől és hogy a rabbikar méltóságának is jobban megfelelné, ha nemcsak a saját bajai, hanem az összes hitközségi tisztviselők és alkalmazottak bajainak orvoslására törekednék, annnyival is inkább, mert ezek nyugdíjkérdése még égetőbb a rabbikénál. A kérdések körül kifejlődött eszmecsere eredménye az volt, hogy egy küldöttség küldetett ki, mely az ügyet alaposan meghányja és egy egybehivandó közgyűlés elé pozitív javaslatot terjesszen elő.

Jesivah és mesterség. Ismeretes, hogy a jesiváhk helyzete a mostani gazdasági viszonyok között mind válságosabbá lesz, minthogy a jesivah, mely a fiatalembert 20—22 éves életkorig tisztán talmudtanulással foglalkoztatja, kilépésekor kenyérkereseti eszközt nem ad a kezébe, a boltosság vagy korcsmárosság pedig, mely a jesiváhk volt növendékeinek kenyérkeresetét képezte, mindinkább megszűnik kenyéradó foglalkozás lenni. Azért nagyjelentőségű a hernád-zsadányi orth. rabbinak a Machzikeh ha dosz egyletnek Eperjesen tartott gyűlésén tett azon indítványa, mely szerint az Egylet tegye lehetővé azoknak a jesivah-növendékeknek, kiknek hozzá hajlamuk van, hogy valamely mesterséget tanuljanak meg. Az indítvány — mint a Jüd. Zeitung közli — el is fogadtatott avval a módosítással, hogy a növendékek csak 18 éves koruk után bocsájtassanak mesterségre, mikor tudásuk és a tóra iránti szeretetük már megszilárdult, de e módosítással is talán fordulópontot jelent ez indítvány a jesiváhk életében, feltéve, hogy nem marad a papiron, hanem meg is valósítják, aminek azonban — tagadhatatlan — számos tárgyi akadályai is vannak.

A szegedi hitközség szabályzatai. A szegedi hitközség vagy mint magát nevezi : *a szegedi zsidó hitközség* új szabályzatai a vallás- és közoktatási minisztériumtól nemrég jóváhagyatván, most nyomtatásban együttesen megjelentek. Nevezetesen *a szervezeti, a szolgálati, a fegyelmi, a nyugdíjalap és a zsinagógai ülésjog nyilvánkönyvi szabályzata*. A szervezeti szabályok összesen 110 paragrafusból állnak és több; a rendes hitközségi szabályzatoktól eltérő intézkedést tartalmaznak. Így szavazati jogot adnak a nagykorú nőknek is, de jogaikat csak írásos meghatalmazással ellátott férfi választó által gyakorolhatják. A hitközségi alkalmazottak nemcsak választók, hanem a képviselő testületbe be is választhatók, teljes ellentétben a kongresszus szabályaival, melyek más tekintetekben is mellőztettek, így a választási jog csak 12 korona évi kultusadónál kezdődik és a közgyűlésnek ex officio tagjai a főrabbi, a rabbi és a jegyző is, sőt a főrabbi oly joggal,

hogy mint az elnök és az előjáróság tagjai, a vita bezárásáig bármikor felszólalhat. A főrabbiról egyébként még azt a nevezetes határozatot tartalmazza, hogy „a kultuszhivatalnokok és templomi ének-karnak — a kultusz-előjáró mellett — felebbvalója.

Megfigyelésre méltók a szabályzatnak a kultuszadó kivetésére vonatkozó részei. A kultuszadó kivetése úgy történik, hogy a három 7—7 tagból álló adókivető bizottság javaslatait a bizottságok elnökei a gazdasági előjáróval együtt felülvizsgálják és ezek alapján állapítják meg a kultuszadót. Az ekkép megállapított lajstrom 8 napra közszemlére tétetik ki és az utolsó naptól számított 8 napon belül mindenki felebbezhet a kivetés ellen a felszólamlási bizottsághoz. Az adókivető bizottságok tagjai nem lehetnek a felszólamlási bizottság tagjai. Mind ezen tagok a titoktartás és részrehajlatlanság fogadalmát teszik. A szegedi hitközség, oly modern irányu és szellemű alapszabályokkal — hisszük — csak gyarapodhatik virágzásban és az egész országban elterjedt jó hírében.

A fajok nemzetközi kongresszusa, mely a f. év július havában Londonban fog megtartatni és amelyen hazánkból is több kiváló férfiú fog megjelenni, a zsidóság szempontjából is érdekes eseménnyé válhat. A kongresszusnak egyik világosan kifejtett célja lévén „a nyugoti és keleti népek közötti kölcsönös megismerést és megbecsülést elősegíteni“, természetesen elkerülhetetlen, hogy az üldözött zsidók kérdése szóvá ne tétessék. *Lord Weardale*, a kongresszus elnöke, kihez egy zsidó ujságíró ez ügyben felvilágosításért fordult, ki is jelentette, hogy mi sem áll útjában annak, hogy a kongresszus az üldözött zsidók érdekében esetleg beadott határozati javaslatot letárgyaljon és elfogadjon. A kongresszusnak, melyen nem kevesebb, mint 50 állam képviselője és 25 parlamentnek elnöke lesz jelen, számos zsidó tagja, sőt előadója is lesz, így Zangwill és Zamenhof, az esperanto nyelv feltalálója, hogy hazánkból lesznek-e zsidó tagok is, arról eddig nincs értesülésünk. Érdekes, hogy az egész kongresszus eszméje zsidótól ered, ugyanis *Adler Felix dr.* a társadalmi ethika tanára a new-yorki Columbia egyetemen volt első megpendítője.

A párisi hitközség 1909 december 31-én 3870 tagot számlált, (195-el többet, mint az előtte való évben) akik 258434 frankkal járultak az intézmények fentartásához. A szertartási személyzetet képezte: 11 rabbi, 16 kántor, 19 titkársági tisztviselő, 5 karvezető, 124 karénekes, 17 husfelügyelő és 36 templomszolga és egyéb személyzet. Hitoktatásban részesült 1446 fiú és 1384 leány. Barmicvájét ünnepelte 185 fiú. Egyházi esketés 325 tartatott (egygyel több, mint egy évvel

azelőtt) és 954 temetés (az előbbi évben 975). A lakosság természetes szaporodását tekintve, az egyházi élet alig tüntet fel fejlődést. (Zschr. f. Dem. u. Rat. d. Ind.)

Irodalom.

A *Dr. Blau Lajos* szerkesztésében háromhavonként megjelenő **Magyar Zsidó Szemle** januári száma azt a nevezetes újítást tünteti fel, hogy a rendes tartalmához héber nyelvű melléklet fűződik, melyben *Dr. Guttmann Mihály Abr. ben Chijah Albargeloni* filozófiai felfogásáról és geometriai munkájáról értekezik, *Dr. Grünhut E.* pedig R. Jehuda hanászi és R. Pinchasz b. Jair egy párbeszédéről. A magyar nyelvű rész a szokott gazdag tartalmat mutatja.

„**Zsidó Szemle**“. „A Magyarországi Cionista Szervezet“ hivatalos közlönye, mely eddig „Cionista Szervezet“ címen egyszer havonként jelent meg, a f. évtől kezdve Zsidó Szemle név alatt havonként kétszer fog megjelenni. A lap keretei, úgy terjedelemre, mint tartalomra tágultak, amennyiben nemcsak a cionizmus terén jelentkező eseményekről, hanem a hazai zsidóságot általában érdeklő tárgyakkal foglalkozik. Főszerkesztő *Beregi Benjámin*, felelős szerkesztő *Hammer-schlag Oszkár*.

Pályázatok.

Pesti izr. hitközség, Budapest, VII., Sip-utca 12.

Pályázati hirdetmény.

A pesti izr. hitközség előljárósága a kezelésében levő „**Hegner Dávid, Hegner Rozália, Friedmann Lajos és Friedmann Lajosné** szül. **Hegner Lujza** jótékonyági alapítványa“ folyó évben kiosztásra kerülő két izraelita vallásu elszegényedett budapesti kereskedő vagy iparos segélyezésére fordítandó 1500.— koronát kitevő kamataira pályázatot hirdet.

Az alapítólevél értelmében ezekre a kamatokra elsősorban az alapítók, Friedmann Lajos és neje szül. Hegner Lujza vérrokonai tarthatnak igényt. A vérrokonság közhitelű okiratokkal igazolandó.

A vagyoni és családi állapotot, valamint személyi körülményeket pontosan kimutató bizonylatokkal felszerelt pályázati kérvények f. é. március hó 15. napjáig az alulírott előljáróshoz küldendők.

Budapecsten, 1911. január havában.

A pesti izr. hitközség előljárósága.

Pályázat.

A pesti izr. hitközség pályázatot hirdet a középiskolai nyolcadik osztály tankönyvének, a „*Rendszeres zsidó vallás- és erkölcstannak*“ az izr. vallásoktatás Országos Tanterve alapján történendő megírására. Főpályadij a kiadásra elfogadott mű számára 600 korona, mellék-pályadij a kiadásra el nem fogadott, de egyébként érdemesnek ítélt mű számára 400 korona. A kiadásra elfogadott mű szerzői tisztelet-dija az első kiadás alkalmával minden nyomtatott ívért 80 korona. Későbbi tiszteletdíjakról a hitközségi könyvkiadó-szabályzata tájékoztat, mely a tankönyv tartalmára s írásmódjára vonatkozó részletes utasítással együtt, minden pályázónak meg fog küldetni. Tartoznak e végből a pályázók erre vonatkozó szándékukat 1911 március 15-ikéig a pesti izr. hitközség előljáróságának írásban bejelenteni. A pályamű terjedelme legfeljebb 8 nyomtatott ív lehet. Benyújtásának legvégső határideje: 1912. január 31-ike, később érkező művek a pályázatban részt nem vehetnek. A kézirat bő lapszállal, jól olvashatólag, folio-lapokon másolva s bekötve, a pesti izr. hitközség előljáróságának címére (Budapest, VII., Sip-u. 12.) küldendő.

Budapest, 1910. december hó.

A pesti izr. hitközség előljárósága.

A zombori izr. hitközségtől.

Pályázati hirdetemény.

A zombori izr. hitközségben megüresedett **II-od kántori állás** kerül betöltésre.

Évi javadalmazás 1200 korona, természetbeni lakás, sechita, amely utóbbi mintegy 300 koronát tesz ki és az itt szokásos mellékjövedelem.

Az alkalmazandótól megkívánatik, hogy jó előimádkozó, gyakorlott sóchet-ubódek v'kóré legyen és hogy az orgonakiséret mellett működő énekkar betanítására és vezetésére kellő zeneismerettel, illetve képességgel bírjon.

Hason minősítés mellett a baritonhanggal és M'naker-acharajim képesítéssel bíró pályázók előnyben részesülnek.

A hiteles másolatban kiállított képesítési okmányokkal felszerelt pályázati kérvények, amelyekben különösen a családi állapot és eddigi működés szabatosan feltüntetendő, a hitk. előjárósághoz címezve, f. évi február hó végéig küldhetők be, amely határidőn túl azok csak kivételes esetben fognak figyelembe vétetni.

Próbaelőimádkozásra csak a meghívottak fognak bocsáttatni és az uti-, valamint átköltözési költség aránylagos megtérítésére csupán a megválasztott tarthat igényt.

Az állás f. évi május hó 15-éig foglalandó el feltétlen.

Zombor, 1910. december 21-iki előljárói ülésből.

Weisz Vilmos s. k.,
hitk. jegyző.

Szilágyi Mór s. k.,
hitk. elnök.